

Posudek na disertační práci Jaroslavy Hrabětové *Žena jako pachatelka vraždy* (2015).

Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Katedra sociologie

Disertační práce Jaroslavy Hrabětové *Žena jako pachatelka vraždy* je založena na autorčině výzkumu v českých věznicích. Cílem práce je „je vytvoření deskriptivní studie o pachatelce vraždy, s akcentem na sociální kontext pachatelky (charakteristiky ženských pachatelek vražd) a situační kontext vražedného činu (formy vražd páchaných ženami, okolnosti vražd a způsob zapojení žen do vražedného jednání)“ (str. 7). Výzkum je založen na kombinaci kvalitativních a kvantitativních technik, přičemž hlavním metodologickým nástrojem jsou interview.

Práce je dělena do dvou hlavních tematických celků. První část představuje teoretický kontext, tedy převážně sociologické teorie, jež se zabývají vraždou, především pak v souvislosti s genderem, respektive ženami. Druhá část představuje samotný výzkum. Nejprve jsou popsány okolnosti jeho realizace, pak metodologie a na závěr výsledky, jež mají podobu typologií a sdílených charakteristik různých typů vražd.

Zásadním problémem teoretické části se jeví to, že představované teorie jsou pouze vršeny jedna za druhou. Je zjevné, že autorka přečetla značné množství literatury, na něž je v práci odkazováno, ale už se jí nepodařilo sestavit z nich funkční teoretický rámec. Teorie jsou totiž pouze představovány, ale autorka s nimi nepracuje o mnoho více – nekritizuje je, nepolemizuje s nimi, nehodnotí, nesouhlasí, nepropojuje, pouze je vyjmenovává, a tak čtenáře teoretická část pouze informuje o kontextu, ale ne o teoretickém rámci, který autorka používá, jak už bylo řečeno.

Uvádí-li autorka v úvodu práce, že je jejím cílem vytvoření deskriptivní studie, pak tento záměr v teoretické části naplňuje, více než by bylo vhodné. Odpovídá tomu koneckonců i výběr teorií, jež autorka zmiňuje. Většinou jde o studie, jež vyjmenovávají charakteristiky určitých úzce vymezených skupin anebo jde o různé typologie. Dobře to ilustruje autorčin deskriptivní přístup i typ sociologie, kterému se věnuje a také to, že je cílem této práce vytvořit další typologie a charakteristiky úzce vymezené skupiny. Zdá se, jako by autorka přinášela data a interpretace nechávala jiným, což je škoda.

Jak vyplývá z úvodu metodologické části práce, autorka si výše zmiňovaný problém svým způsobem uvědomuje. Podle ní ale problém tkví v tom, že žádná z předkládaných typologií vražedného jednání není konzistentní, a tak vnímá určitou roztříštěnost dosavadních sociologických zjištění v rámci daného tématu, jež spočívá v absenci jednotného výkladového principu. Z toho důvodu uvádí, „nebylo možné vybrat jednu typologii jako základ zkoumání“ (str. 50). To lze, dle autorky, napravit „pečlivou deskripcí zkoumaného fenoménu“ (tamtéž).

To se jeví jako poněkud samoučelné tvrzení. Ona roztříštěnost se jeví být spíše problémem toho, že, jak jsem zmiňoval, autorka s již existujícími studiiemi a teoriemi nepracovala tak, aby si vytvořila teoretický rámec. Výkladový princip v teoretické části chybí především proto, že autorka nevykládá, neinterpretuje a ona roztříštěnost je vytvořena právě oním kladením teorií a zjištění ze studií za sebe bez jejich propojování, spíše než tím, že by mezi předkládanými zjištěními existovaly nějaké rozpory. Další otázkou je, zda autorka vůbec může najít nějaký jednotný výkladový princip u tak širokého fenoménu a také to, zda je ho možné hledat na datech z výzkumu na velmi omezeném vzorku v jedné české ženské věznici (navíc, když autorka omezila svůj vzorek téměř výhradně na pachatelky partnerských vražd (str. 51)). Můžeme taková zjištění zobecňovat natolik, abychom vytvořili typologii, jež sjednotí onu velkou řadu uváděných studií? Těžko nalézt jinou odpověď než tu, že určitě nemůžeme.

V nastoleném trendu pak pokračuje i samotný výzkum, respektive prezentace jeho výsledků. Autorka neinterpretuje, nevysvětluje, pouze kvantifikuje. Nejčastěji se tak dočteme, jaké procentuální zastoupení respondentek ve vzorku udělalo věc A, B nebo C, případně pak můžeme číst velmi dlouhé úryvky z rozhovorů či terénních poznámek. Jejich interpretace se ovšem nikde nedočkáme. Čtenáři svitne naděje, když se dostane k oddílu nazvaném Diskuse, ta ale rychle zhasne. Ani zde se nediskutuje – autorka zde pouze otrocky shrnuje to, k čemu došla v části prezentující výsledky výzkumu a konstatuje, že prakticky vše je ve shodě se zjištěními zahraničních studií (kde je tedy ta proklamovaná absence jednotícího principu, když vše souhlasí a odpovídá?). Závěr pak v podstatě jen opakuje to, co bylo psáno v Diskusi.

Po formální stránce je disertační práce v pořádku. Stylisticky i gramaticky je na vysoké úrovni. Nepříliš čtenářsky přístupné je jen časté užívání poznámek pod čarou. Často jde o

informace, jež by si zasloužil být vtěleny přímo do textu. Takto se značná část textu nachází v poznámkách pod čarou a čtenář musí neustále přeskakovat, což klade značné nároky na soustředění, působí to poněkud roztříštěně a také zbytečně.

Pozastavil bych se ještě nad otázkou anonymizace, která se mi jeví být nedostatečná. Autorka se věnuje poměrně úzce vymezené skupině respondentek. a vzhledem k tomu, že kvalitativní rozhovory prováděla v rámci jedné věznice, nezdá se být těžké respondenty vyhledat. Zvláště, jsou-li u některých z nich tak podrobně popsány životní příběhy. Z tohoto hlediska je používaná anonymizace značně neefektivní a nedostatečná.